

An Aristotelian Evaluation Of The Concept Of Virtue In Kant's Ethics

Erman Kar^{1,a,*}

¹ Department of Philosophy, Faculty of Humanities and Social Sciences, Çankırı Karatekin University, Çankırı / Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 11/11/2024

Accepted: 22/11/2024

ABSTRACT

The concept of virtue is used by Aristotle in the sense of *form*. The concept of virtue is at the core of the question of how the good life is possible, which is at the basis of ethics. According to Aristotle, the good life is the activity of the soul in accordance with virtue. Therefore, virtue is the basic principle of ethical disciplines as it is a critical concept in the attainment of the good form of human life. The concept of virtue, which underlies Aristotelian teleological ethics, is positioned at a different point in Kantian ethics. Kant does not present a virtue-based ethical doctrine, but the determining concepts of his doctrine, the principles of good will and duty, have an indirect connection with virtue. The statement "act as if the maxim of your actions were to become through your will a general natural law", which is the determinant and ultimate criterion of Kantian ethics, is defined as an unconditional law. Therefore, for Kant, virtue or any other concept cannot be the condition of an unconditional law, a moral law. Nevertheless, virtue is defined by Kant as the moral power of the good will, a factor that protects it and distinguishes it from everything sensuous. This study aims to evaluate the importance of the concept of virtue for teleological and deontological ethics by comparing Aristotelian and Kantian ethics. Therefore, first, the basic principles of the Aristotelian doctrine of virtue will be discussed through the connection between good-eudaimonia and virtue. Then, Kant's virtue duties will be analyzed in the context of Kant's view of virtue as a type of living in accordance with the ultimate goal of duty.

Keywords: Virtue, Teleological, Deontological, Aristotle, Kant.

Kant Etiğinde Erdem Kavramı: Aristotelesçi Bir Değerlendirme

Öz

Erdem kavramı Aristoteles tarafından işlev anlamında kullanılmaktadır. Ahlak öğretisinin temelinde olan iyi yaşam nasıl mümkün olur sorusunun özünde erdem kavramı vardır. Aristoteles'e göre iyi yaşam, ruhun erdeme uygun etkinliğidir. Dolayısıyla erdem, insan yaşamının iyi formuna erişmesinde kritik bir kavram olması bakımından etik disiplinlerin temel prensibidir. Aristotelesçi teleolojik ahlak öğretisinin temelinde yer alan erdem kavramı, Kant'ın etik öğretisinde farklı bir noktada konumlandırılır. Kant, erdem temelli bir etik öğretisi sunmaz ancak öğretisinin belirleyici kavramları olan; iyi isteme ve ödev ilkelerinin, erdem ile dolaylı bir bağlantısından söz eder. Kant etiğinin belirleyicisi ve nihai ölçütü olan "öyle eyle ki, istemenin maksimi genel bir yasanın ilkesi olarak geçerli olsun" ifadesi, koşulsuz bir yasa olarak tanımlanır. Dolayısıyla Kant için erdem veya bir diğer kavram koşulsuz bir yasanın, bir ahlak yasanının, koşulu olamaz. Ancak yine de erdem kavramı Kant tarafından, iyi istemenin ahlaki gücü, onu koruyan ve duyusal olan her şeyden ayıran bir etken olarak tanımlanır. Bu çalışma, erdem kavramının teleolojik ve deontolojik ahlak öğretileri için önemini, Aristotelesçi ve Kantçı etiği karşılaştırarak değerlendirmeyi amaçlar. Bu nedenle, ilk olarak Aristotelesçi erdem öğretisinin temel prensipleri iyi-eudaimonia ve erdem bağlantısı üzerinden ele alınacaktır. Ardından, Kant'ın erdem ödevleri, erdemi nihai amaç olan ödevde uygun yaşamın bir türü olarak değerlendirmesi bağlamında irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Erdem, Teleolojik, Deontolojik, Aristoteles, Kant.

Süreç

Geliş: 11/11/2024

Kabul: 22/11/2024

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a ermankar@karatekin.edu.tr

0000-0002-6013-7805

How to Cite: Kar, E (2024) An Aristotelian Evaluation Of The Concept Of Virtue In Kant's Ethics, CUJOSS, 48-Immanuel Kant Özel Sayısı: 9-15

Giriş

Olan ve olması gerekene dair problemler bakımından felsefenin temel disiplinleri teorik ve pratik disiplinler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Varlık ve bilgi felsefesi *olanı* sorgularken, etik ve politika ise *olması gerekene* dair sorular sormaktadır. Bununla birlikte etik; eylemin, insanlar arasındaki ilişkilerde olması gereken formunun ne olduğunu sorgular. Hem etik hem de politika, pratik disiplinler olmaları bakımından olması gerekenin mahiyetini, insanın yapıp etmeleri, eylemleri ve nihayetinde bir arada yaşamanın önemi üzerinden sorgularlar. Söz konusu sorgulama hem bireysel hem de toplumsal bağlamda olması gerekenin üzerine ortak bir soruda kesişir; *iyi nedir?* Etik, insan eylemlerinin bilgisi olarak tanımlanırken, politika ise toplumsal bilginin ve olması gerekenin disiplini olarak tanımlanır. Dolayısıyla her iki disiplininde kendi bilgi nesnelere odaklanarak ortak sorgulamayı gerçekleştirir. Bireysel bir varlık olması bakımından insan yaşamı için ideal yaşam formunun neligi, iyi yaşam nedir sorusu üzerinden etiğin problemi olarak sorulur. İnsanların toplumsal bir varlık olmaları bakımından bir arada yaşamasının sonucu olarak ideal toplum nedir sorusu ise politikanın problemidir.

Kısacası etik, insanın eylemleri arzu ve istemelerini iyi formu bağlamında inceleyen ve olması gerekenin bilgisine erişmeyi hedefleyen bir disiplindir. Etik kişi, davranış veya olguların tanımlandığı ve hemen her bir ahlak öğretisinin temel kavramı, etik iynin belirtici; *erdem* kavramıdır. Erdem; kişiye, eyleme, davranışa veya olguya ahlaki değerini veren ilke veya işlev olarak tanımlanır. Ahlak felsefesinin temel problemlerinden birisi olması bakımından evrensel, genel-geçer bir ahlaki ölçütten, ilkeden ya da yasadın söz edilebilir mi sorusu erdem kavramıyla birlikte değerlendirilir. Hem Aristoteles hem de Kant insan eylemlerine belli bir ölçüt, yasa getirmeyi etik öğretilerinde amaç edinmişlerdir. Dolayısıyla her iki düşünür için erdem kavramı kaçınılmaz bir değere sahiptir.

Ancak her iki düşünürün ahlak öğretisinde, iynin tanımlanması bakımından, erdem kavramının farklı derecelerde konumlandıkları gözlemlenmektedir. Aristotelesçi ahlak öğretisine göre bir eylemin iyi olarak nitelendirilmesi, o eylemin nihai amacı olarak erdemi, kendisine erek- *telos* olarak belirlemesinden geçer. Erdemli olmak, kişi, eylem ve olguların nihai ahlaksal amacı olması bakımından Aristotelesçi yaklaşım *teleolojik öğreti* olarak anılır. Örneğin, bir erdem olması bakımından *yalan söylememek*, temelinde eylemlerin ulaşmayı arzuladığı amaca karşılık gelir. Eylemlerin bu amaca ulaşmak için düzenlenmesi ve bu nihai amaca ulaşmak bakımından kişinin eylemlerini belirlemesi, yani ahlaki bir özne (*agent*) olması beklenir. Erdem, iynin mahiyeti olması bakımından iynin nihai özüdür, dolayısıyla iyi yaşam erdem ile tanımlanır. Öte yandan Kant, ahlaki öğretisinde, kişinin, davranışın veya olgunun nihai hedefi üzerinden değerlendirmek yerine eylemin ortaya

çıkmasındaki temel niyeti kriter olarak gösterir. Bu yaklaşım Aristotelesçi etik öğretisi karşısında *deontolojik* yaklaşım olarak isimlendirilir.¹ Kısacası Aristoteles iyi yaşamı ve iynin bizzat kendi mahiyetine erişmek için erdem kavramını nihai hedef olarak konumlandırır ve erdemsiz iyiyi imkânsız hale getirirken, Kant etiğinde iyi erdemsiz tanımlanabilir çünkü erdem iynin yalnızca bir *kriteri* olarak gösterilebilir.

Bu çalışma *teleolojik* ve *deontolojik* etik öğretilerini karşılaştırmayı, böylece erdem kavramını iynin mahiyeti olması açısından irdelemeyi amaç edinmektedir. Söz konusu amacı nihayete erdirmek için ilk olarak, Aristotelesçi erdem öğretisinin temel özellikleri ele alınacaktır. Aristoteles, erdem kavramını, iyi-erdem ve iyi yaşam anlamına gelen *eudaimonia* bağlantısı üzerinden tartışır ve ahlak öğretisinde iynin özü olması bakımından merkeze yerleştirir. İkinci olarak da Kant'ın ödev etiğinin temel prensipleri; erdem kavramının mahiyetine erişmek için ne derece önemli olduğu sorusu üzerinden tartışılacaktır. Son olarak Kant'ın ahlak öğretisinde yer alan "erdem ödevleri" ifadesinden hareketle, *deontolojik* ahlak öğretisinde *erdem* kavramına ne derece yer açılabilir sorusu yanıtlanacaktır. Sorgulamanın temelinde Kantçı öğretinin iyi isteme-ödev bağlantısı üzerinden oluştuğu ve dolayısıyla erdem kavramının nihai hedef olmadığı sonucu yer alacaktır. Bu öğreti gereğince, eylemlerde esas amaç, ödevde uygun iyi istemedir ve iyi isteme erdem tarafından değil eylemin temelinde olan ahlak yasası tarafından belirlenir.

Aristotelesçi Erdem Öğretisi; İyi- Erdem ve Eudaimonia

Aristoteles genel anlamda insanın mahiyetine dair iki tanımlama vermektedir. *Metafizik* adlı yapıtının açılış cümlesi insanın tanımlanması ve dolayısıyla onun ahlaki varlık olarak konumunu anlamak için önem arz eder. "*Bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler*" ifadesiyle insan, bilme arzusuna doğal olarak vakıf olan bilen özne olarak tanımlanır. Söz konusu ifadenin devamında ise insanın neligine dair başka noktalar görmek mümkündür. Aristoteles'e göre, insanın doğal olarak bilmek istemesi özellikle onun duyuşsal bilgiden aldığı haz ile de kolayca anlaşılabilir (Aristoteles, 2006, 980a). İnsan, bilen ve bilme ediminden haz duyan, dolayısıyla bilmeyi hedeflediği şeye doğru ilerleyen ve onu amaçlayan bir varlıktır. İnsanın bu arzusunun bir göstergesi onun aldığı bu hazdır. Bilmek istediği ya da doğası gereği yöneldiği şey, yani bilgisinin nesnesi ise iynin bizzat kendisidir. Bilginin öznesi olarak insan, iyiyi bir bilgi nesnesi olarak görür ve bu durum insana dair ikinci bir tanımlama yapılmasını gerektirir. İnsan doğası gereği iyiyi bilmek isteyen ve bu iyiyi erişmek için diğer insanlarla bir arada yaşamayı amaç edinen *zoon politikon*'dur (Arslan, 2022, s. 243). O halde Aristoteles tarafından en iyi yaşam formu olarak tanımlanacak olan *theoria* yaşamının iki önemli kriteri vardır: doğası gereği bilmeyi arzulamak ve bu arzusunu gerçekleştirmek için bir toplum içinde yaşamayı, o toplumun bir parçası olmayı amaç edinmektir.

¹¹ *Deontoji* kavramı *δεον* kelimesinden türemiştir. Deon, yapıp etmelerde, niyet veya ödev olarak tanımlanır. Kantçı ahlak öğretisinin ödev ahlaki olarak isimlendirilmesinin temeli budur.

Aristoteles'in bilen özne tanımından, eylemde bulunan özne tanımına, insan öğretisini anlamak şüphesiz ki iyi nedir sorusuna bir yanıt bulmaktan geçecektir. "Her sanat ve her araştırmanın, aynı şekilde her eylem ve tercihinde bir iyiyi arzuladığı düşünülür; bu nedenle iyiyi her şeyin arzuladığı şey diye yerinde dile getirdiler (Aristoteles, 2009, 1094a1-5)." Dolayısıyla iyi, her şeyin arzuladığı şeydir. Bu bağlamda doğası gereği bilmeyi arzulayan kişinin de arzuladığı şey, iyi olan yaşama erişmek için, iyiyi bilmekten geçer. Yani, insanın işlevi veya onu diğer canlılardan ayıran temel özelliği eylemlerini kendi doğasına göre inşa etmek ve ortak iyinin mahiyetine uygun eylemde bulunmaktır. Bu mahiyet veya "her şeyin arzuladığı şey" Aristoteles tarafından *eudaimonia* olarak işaret edilir. *Eudaimonia*, iyi yaşam anlamına gelen ve her şeyin arzuladığı şey olarak iyinin, kişilerin, eylemlerin ve olguların amaç edindiği yaşam, biçim, *form* olarak tanımlanır. Onu, haz anlamındaki mutluluk öğretisinden ayırt etmek gerekir. Çünkü haz yaşamı, elde etmeye çalıştığı şey uğruna kendisini araç haline getirmektedir. Oysa Aristoteles'e göre *eudaimonia* kendisi için istenen, kendinde amaç olarak tanımlanan yaşam biçimine karşılık gelir. Kısacası mutlu olma durumu yaşamın, belli bir kısmına ait olan hazza dayalı mutluluklardan ayrılır çünkü söz konusu yaşam erdeme dayalıdır. Sadece Aristoteles için değil aynı zamanda Platon ve Stoacılar için de *eudaimonia* tanımı gereğince *erdem* hem gereklidir hem de yeterlidir (Shaw, 2009, s. 530). Bu ayrımı yapmak ve insan için *eudaimonia*'nın iyi yaşam tanımına karşılık geldiğini göstermek üzere Aristoteles üç yaşam biçimini ele alır, bunlar; haz yaşamı, siyaset yaşamı ve *theoria* yaşamıdır (Aristoteles, 2009, 1095b15). Yani kısacası insan için iyi yaşam ya hazda ya siyasette ya da *theoria*'da aranmalıdır.

İyi yaşam, tanımı gereği kendisi için istenen, arzulanan, kendinde amaç olan bir yaşam tarzına karşılık gelmek zorundadır. Çünkü, iyinin kendisi ve iyi arasında bir farktan söz etmek mümkün değildir. İnsanın kendisi ve insan arasında nelik bakımından bir fark söz konusu değilse aynı şey iyi ve iyinin kendisi için de söz konusu olacaktır (Aristoteles, 2009, 1096b). O halde iyi yaşam hangisi olmalıdır sorusu da iyinin kendisi hangisidir sorgulamasından ayrı olarak cevaplamaz. Bu bağlamda haz yaşamı hazzı amaç edindiği, insanın kendi yaşamını haz uğruna araçsallaştırdığı için iyi yaşam, dolayısıyla iyi olamaz. Aynı zamanda siyaset yaşamı da insan yaşamı için önem arz eden ancak özsel olmayan bir yaşama karşılık gelir. Çünkü siyasi bir erdemi insanın kendine amaç edinmesi (sözgelimi Platon'un filozof kralı) ve eylemi ruhun teorik amacı ile denk tutması yine insanın kendi yaşamını araçsallaştırması anlamına gelmektedir. Aristoteles'e göre siyaset yaşamının erdemi ya da nihai amacı onur, şan, şerefte aranmalıdır. "Onur, onurlandırılardan çok onurlandıranlara bağlı görünüyor, oysa iyiyi kişiye özgü ve kolayca ondan alınamayacak bir şey olarak tasarlıyoruz (Aristoteles, 2009, 1095b25). Kısacası onur, kendinde amaç olması gereken ile denk tutulduğunda yine insan yaşamı araçsallaştırmıştır. Bu sebeple Aristoteles iyi yaşamı kendinde iyi ve amaç olan *theoria* yaşamı olarak belirler.

Amaçsallık ya da *ereksellik* ilkesi aslında Aristoteles'in ontolojisinde geçerli olan bir ilkedir. Her varlık belli bir ereğe, kendi *aktüelitesini* gerçekleştirmeye doğru bir harekete sahiptir. Aynı şekilde *ereksellik* onun erdem etiği için de geçerlidir. Bu noktada etik gereğince belirtilen ve üzerinde durulan temel amaç; *eylemlerde yer alan, iyi olandır*. İyi, bütün şeylerin ve özellikle eylemlerin ereğidir. Bu ereğe ulaşmak için, iyinin elde edilmesinde doğru eylemlerde bulunma konusu öne çıkmaktadır. Ancak etik söz konusu olduğunda önemli bir noktanın altı çizilmelidir. Aristoteles'e göre mutluluk, sadece gerçekleştirilen, ortaya konan bir sonuç değildir, çünkü o ulaşılmak istenen amaç, kendinde bir amaç olarak tanımlanır. Salt bir sonuç olarak mutluluğu tanımlamak onu hazdan (*hedone*) ayrı kılmaz. Bu sebeple iyi bir hayat tarzı ya da yaşam biçimi olarak tanımlanan mutluluk, Aristoteles tarafından yalın bir hedef ya da amaç değil aynı zamanda iyi bir yaşamın nasıl sağlanacağına da ilkelerini belirleyen bir amaca karşılık gelir (Bayraktaroğlu & Özcan, 2020, s. 279).

Doğası gereği bilmek isteyen insanın, aklını kullanma yetisi, bilme arzusunun peşinde olması, kendi yaşamı ve iyi arasında herhangi bir aracı olmadan ideal bir yaşam olarak ifade edilebilir. Ancak bu noktada sorulması gereken soru şudur: *Theoria* yaşamını nihai iyi, *eudaimonia* olarak belirlemede insan eylemlerinin yeri ve ölçütü nedir? Bu ölçüt, insan ruhunun doğası ve o ruhun işlevi olması bakımından erdem olarak işaret edilir. Çünkü en iyi yaşam, *ruhun kendi erdemine uygun etkinliği* olarak tanımlanır. "İyiler üç kısma ayrılmış olduklarına ve bazıları dış iyiler bazılarını ruhla ve bedenle ilgili iyiler dendiğine göre ruhla ilgili olanlara en başta ve tam anlamda iyiler diyoruz. Eylemleri ve ruh etkinliklerini de ruhla ilgili iyiler tarafına koyuyoruz" (Aristoteles, 2009, 1098b10-15). O halde ruha uygun etkinlik olarak erdem analiz edilmesi elzemdir. Çünkü Aristotelesçi öğretilerde, iyi ve mutluluk erdeme bağlıdır.

Erdem, kelime kökeni bakımından *arete* sözcüğünden türeyen ve işlev anlamına gelen kavramdır. Dolayısıyla iyi ve mutluluk kavramları üzerinden erdem, *ruhun kendi işlevine uygun etkinliği* olarak tanımlanır. Ancak Aristoteles erdem kavramını aynı zamanda *ruhta olup bitenler* üzerinden de tanımlar. Aristoteles'e göre ruhta olup bitenler etkilenimler, olanaklar ve huylar olarak ifade edilir. Aristoteles şöyle yazar "Ruhta olup bitenler üç türlü; etkilenimler, olanaklar ve huylar olduğuna göre erdem bunlardan birisi olsa gerek. Haz ve acının izlediği şeylere etkilenim diyorum, bunlardan etkilen, bilmemizi sağlayan sözgelisi öfkelenebilmemiz veya acı duyabilmemize olanak adını veriyorum. Huylar diye etkilenimlerle ilgili olarak iyi ya da kötü durumumuza diyorum" (Aristoteles, 2009, 1105b20-30). Kısacası haz ya da acının takibinde bizlerde uyanan hisler *etkilenimlerdir*. Etkilenimlerin temelinde bulunan ve onları sağlayan şeyler *olanaklar* olarak tanımlanır. Ve son olarak etkilenimlerin iyi ya da kötü durumlarına *huy* adı verilir. Erdemler eylemlere tabi olarak tanımlandığı için, onların etkilenim veya olanaktan ziyade huy olarak tanımlanması gerekmektedir.

Aristoteles erdemini cins bakımından huy ile tanımlandığını söyler ancak onun huy olduğunu söylemek mahiyeti açısından yeterli değildir (Aristoteles, 2009, 110b5). "Her erdem neyin erdemi ise onun iyi durumda olmasını ve kendi işini iyi gerçekleştirmesini sağlar. Sözelgesi gözün erdemi gözü ve onun işini erdemli kılar; çünkü gözün erdemi sayesinde iyi görürüz" (Aristoteles, 2009, 110b15-20). O halde erdem, kişinin, eylemin ve olgunun kendisini gerçekleştirmesini sağlayan bir huydur. "Gözün erdemi iyi görmektir" ifadesinden de anlaşılacağı üzere bir göze iyi bir göz demenizin temelinde onun erdemini gerçekleştiriyor olması vardır. İyi görmeyen bir göz için kötü veya sağlıklı dememiz gerekir. Aynı şekilde iyi bir balta kendisini en iyi şekilde gerçekleştirebilir. Baltanın işi, işlevi kesmektir ve iyi kesen baltaya iyi balta deriz. Körleşmiş bir balta işlevini yerine getirmedikçe iyi olma ereğine yakın değildir. Peki söz konusu insan olduğunda insana iyi insan tanımını nasıl verebiliriz?

İnsanın erdemi insanın iyi olmasını ve kendi işini iyi gerçekleştirmesini sağlayan huy olmalıdır (Aristoteles, 2009, 1106a20). Bu huy, Aristoteles tarafından *orta olma* olarak tanımlanır. Bu noktaya kadar Aristoteles'in etik öğretilerinde erdeme dair iki temel belirleniminin altı çizilmiş oldu. İlki, erdem ruhta olup bitenler olması bakımından huy olduğu ve onun cins bakımından tanımlanmasıdır. İkincisi ise erdem huy olması bakımından orta olana karşılık geldiği ve nihayetinde onun yapıp etmelerle, eylemlerle ilgili olan belirlenimdir. Aristoteles'e göre öğrenip yapmamız gereken şeylerin temelinde eylem bulunduğundan dolayı onları yapa yapa öğreniriz, örneğin ev yapa yapa mimar, gitar çala çala gitarci olunuyor bunun gibi adil şeyler yapa yapa adil insan, ölçülü davranma davranma ölçülü oluruz. Eylemin öğrenip yapılması onun huy olmasına karşılık gelirken, onun orta olma olarak tanımlanması ise eylemler konusunda onların nasıl gerçekleştirdiğimiz ile ilgilidir (Aristoteles, 2009, 1103b25). Kısacası, erdem aşırılık ve eksiklikten uzak olana karşılık gelmektedir. Orta olma ölçütünü belirleyen şey ise eylemlerimizin kaynağı olmaları bakımından arzular ile birlikte bir amaç peşinde koşan akıldır. Böylece eylemlerin ilkesi tercihlerdir ve bu tercihlerin temelinde akıl vardır. Çünkü, düşünceden bağımsız bir eylemde iyi veya kötüden söz etmek mümkün değildir. İyi veya kötüden söz edemediğimiz, aklın tercihinin temel ilkesi olarak işaret edemediği eylemlerin de ahlaki olup olmadığı tartışılmaz. O halde Aristotelesçi etik öğretisinin temel ereği bakımından iyi, kendisinin akıl tarafından amaç edilmesi ile mümkün veya ulaşılabilir bir hale gelir. İyi ve iyi olan arasında katıksız ve engelsiz bağ ancak iyi yaşamın akıl ilkeleri ile oluşması ve bu yaşamın *theoria* yaşamı olması ile mümkündür. Kısacası akla uygun yaşam en üstün yaşamdır. Ve bu yaşam en mutlu yaşamdır zira erdem aklın aletidir (Aristoteles, 2020, X15).

Ancak ruhun bütün eylemleri ya da tercihleri akla uygun değildir. Bu bakımdan son olarak Aristoteles'in erdem öğretisi için önem arz eden düşünce erdemleri ve karakter erdemleri ayrımına işaret etmeliyiz. Bu erdemlerden ilki ruhun kendisine, akıl sahibi olan yanına

uygun eylemlerimizin belirleyicisi olan erdemlerdir. İkinci erdemler ise, ruhun akıldan pay alan yanına karşılık gelen erdemlerdir. Düşünce erdemleri; bilim, sanat, düşünme yetisi ve akli başındalaktır. Karakter erdemleri ise: yiğitlik, ölçülülük, kendine hâkim olma gibi erdemlerdir. Kısacası bu ayırım aynı zamanda erdem eylem ile olan bağlantısı açısından da önem arz eder. Sözelgimi erdemli olmak için erdemi teorik olarak öğrenmek yetmez, onun uygulanması da gerekir. Böylece düşünce erdemleri ve karakter erdemleri insanın iyi bir karaktere sahip olması ve eğitilmiş olması bakımından benzer şeye hizmet eder: iyi olmasına. Aristotelesçi erdem anlayışı bu alanda onun iyi olma tanımlamasıyla bağdaşmış ve birleşmiş olur. Aristoteles için erdem, usun ve iyi olmanın aleti ve hatta bizzat kendisine karşılık gelir. Erdem öğretisi olarak da bilinen bu ahlak öğretisine dair yapılan en önemli kritik şüphesiz bu ilke-sonuç denkliliği üzerinedir. Örneğin, yalan söylememe ilkesi yalan söylemenin doğuracağı sonuca göre şekillenenebilir. Yani, eylemin ortaya çıkaracağı sonuca göre söz konusu ilke orta olma kriteri üzerinden yeniden şekillenip değişebilir. Bu şekillenme Aristoteles'e göre eylemin daha ahlaki ve erdeme uygun olması için zorunludur. Ancak Kantçı ahlak öğretisinin Aristotelesçi yaklaşıma dair eleştirisinde tam da bu zorunluluk mevcuttur.

Kant'ın Ahlak Öğretisinde Erdem

Kant'ın ahlak öğretisinin Aristotelesçi öğretisi ile olan en belirgin ortaklığı, her iki öğretinin de genel-geçer ve evrensel bir ahlak yasası olarak tasarlanmasıdır. Aristotelesçi erdem etiği bu evrensel yasayı eylemin sonucuna odaklanarak, eylemin ilkesi ve sonucu arasında belirgin bir fark koymadan, yalnızca ölçüt ile belirleyen bir yasadır. Kant öğretisinin ise en temel farkı eylemin sonucundan çok temeline, niyetine veya yasanın bir ahlak yasası olmasını gerçekleştiren *maksimine* odaklanmasıdır. Bu sebeple Kant'ın ahlak yasası tıpkı bir fizik yasası gibi belli bir formülden hareket ederek ortaya çıkan bir ilke ile ifade edilebilir. Oysa Aristoteles için bu ilke iyi-erdem ve mutluluk aşamaları üzerinden ilerleyen bir sürece tekabül eder. Kant'ın ahlak öğretisinin temel ilkesi şudur: *Öyle eyle ki senin istemenin maksimi hep aynı zamanda genel bir yasanın ilkesi olarak da geçerli olabilsin* (Kant, 2009, s.37). Söz konusu ilke, bir ahlak yasası yani ahlaki eylemlerin belirleyicisi olan bir yasa olarak tanımlanır. Aristotelesçi öğretilerde söz konusu olan belirteç, erdem kavramının bizzat kendisiyken, Kant'ın öğretilerinde bu temel, yasa kendisini gösterir. Dolayısıyla erdem kavramını veya anlayışını bu yasa üzerinden iz sürerek ortaya çıkarabiliriz. O halde erdem kavramının Kant öğretisinde yeri ve önemine değinmeden önce erdem söz konusu yasa ile olan bağı veya erdem bu yasadaki önemi nedir sorusu yanıtlanmalıdır.

Kant'ın ahlak öğretisinde erdem kavramını incelemek, Kant'ın etiğinin erdem etiği ile uzlaşıp uzlaşmayacağını sorgulamak anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla söz konusu irdeleme Kant etiğinin temel prensipleri ve bu prensiplerin erdem etiğinin ilkeleri ile uyuşup uyuşmadığı

sorusu üzerinden yapılmalıdır. Kant'ın ahlak kuramı, eylemi onun ödevden dolayı yapılıp yapılmaması üzerinden inceler. Bu bağlantıya göre eylem ve eylemin ahlaki olup olmadığını belirleyen ödev temel oluşturur. Ödev, ahlaki özneyi ahlaksal eyleme yönlendirecek bir yol göstericidir. Eylemler bu bağlamda iki temel kriter üzerinden sınıflandırılır: bir eylem ya ödevden dolayıdır ya da ödevde uygundur. Kant'a göre ödevde uygun olan ama insanların onlara doğrudan eğilim duymadığı, başka bir eğilim tarafından yönlendirildiği için yapılan eylemler ödev değildir (Kart, 2022, s.61).

Bu ayırım gereğince, ödevden dolayı eylemde bulunmak ilkece daha önemli bir mertebeye kabul edildiğinden dolayı Kant'ın tıpkı bir erdem etikçisi gibi hiyerarşik bir eylem sınıflamasına giriştiği görülebilir. Örneğin, cesur olmak-korkak olmak arasında erdem-erdemli olmama ayırımında olduğu gibi, ödevden dolayı eyleme-ödevde uygun eyleme arasında benzer bir paralellik kurulabilir. Ödevden dolayı eylemek ve erdemli eylemek arasındaki bu bağlantı Kant etiğinde erdem düşüncesini aramanın gerekçelerinden biridir bununla birlikte erdemle bağlantılı olması bakımından Kant öğretisinde isteme ve iyi isteme kavramları da irdelenmelidir (Kart, 2022, s.62). Kant iyi istemeyi, akla duyulan saygıdan dolayı varlıkların kendilerini yasaya göre eyleme konusunda belirlemesi olarak ifade eder. Bu belirlemeyi takip eden ve yasaya olan bağı güçlendiren ilke ise erdeme karşılık gelir. O halde iyi isteme, kişinin empirik arzu, haz ve etkilenimleri karşısında yasaya dair eyleme konusunda ortaya çıkan belirlenenimdir. Erdem ise bu belirlenenimin sağlamlaşmış yasa karşıtı söz konusu emrist etkenlere karşı koruma kalkanıdır.

İnsanın ahlaki bir yasa belirlemesinde ve bu yasaya uygun davranmasında yegâne rol akıldır. O halde ahlaki bir eylemin ahlakiliğini belirleyen güç erdem değil doğrudan doğruya aklın kendisidir. Akıl, hem yasa koyucu hem de yasayı uygulayıcı olması bakımından birincildir. Erdem ise ancak ve ancak aklın izni-yetkisi doğrultusunda eylemlerde rol alabilir. Teleolojik öğretilerde ahlak yasası ve ahlaki yasaya göre eylemin kendisi olarak tanımlanan erdem, Kant etiğinde yalnızca insanın ödevini yerine getirmesi için kendi belirleyeceği bir güç olarak tanımlanır. Yani erdem kendinde amaç veya ödev değildir. Aklın ödevde uygun davranışında olabilecek herhangi bir aksaklık durumunda, yine aklın kendisi tarafından konulan bir araç, ahlaki bir zorlama, hatırlatıcı ve düzenleyici bir yardımcı konumundadır. O halde erdem kendi bakımından amaç veyahut güç değildir. Erdemi önemli yapan şey onun insana ödevini yerine getirmesini sağlayan bir hatırlatıcı konumunda olmasıdır. Bu tasvir gereğince erdem, insanın akıldışı davranış veya tutumlarında kendisi ile mücadele etmesini, ödevin veya ahlak yasasının lehine sağlayan bir güçtür. "Erdem'in hakiki yüzünü görmek, ahlaklılığı ve duygusal olanın kattığı her şeyden ve ödülün ya da ben sevgisinin halis olmayan her türlü süsünden soyulmuş olarak serinlemekten başka bir şey değildir. O zaman onun eğilimlere çekici görünüş her şeyi nasıl gölgede bıraktığını herkes, hiç soyutlamaya yapmayacak kadar bozulmamış aklının göstereceği en küçük çabayla görebilir" (Kant, 2018, s, 43).

Kısacası erdem ahlak yasasında olan bağlılık ve saygıdan dolayı takip edilmesi gereken, insanın eylemlerine ahlaki bir değer veren ancak o ahlaki ilkenin bizzat kendisi olmayan

şeye verilen isimdir. "Öyleyse ahlakça iyi niyete veya erdeme bunca iddialı olma hakkını kazandıran acaba nedir? Bu, onun akıl sahibi varlıkları genel yasa koyma işine katması, böylece de onları olanaklı bir amaçlar krallığına üye olabilecek duruma getirmesidir. Kendisi amaç olarak - onu böyle olmaya, tam böyle olduğunda da- amaçlar krallığında yasa koyucu olmaya kendi doğal yapısı belirlemiştir" (Kant, 2018, s, 43). Erdem insanın kendi aklı ile belirlediği maksimleri iletme gücüdür. Kant'ın bu erdem tanımından veya erdemi amaç yerine, yasayı uygulamada istikrarlı olma olarak gösteren araçsal tanımından hareketle onun arzulan bir erek olmadığı sonucu çıkacaktır. Nihayetinde Aristotelesçi geleneğin temelinde de var olan Sokratesçi entellektüel erdem öğretisi, erdemi erişilmesi zorunlu olan bir amaç olarak tanımlamıştı. Üstelik insanın en yetkin özelliği olan aklını kullanabilme yetisi de erdemli olmakla eşdeğer tutulmuştu. Aristoteles ise sonuççu öğretsin de bu ihtişamlı finale ermenin, yani erdemli olmanın temeline eylemi ve etkinliği getirmişti.

Oysa Kant, Erdem'i erişilebilir bir ideal olarak tanımlamaktan çıkarır. Örneğin, bir karakter erdemi olması bakımından ölçülü davranmak Sokrates'e göre, ölçülü davranmanın bilgisinden geçerken Aristoteles'e göre ölçülü davranışlar sergilemekten geçer. Eğer bu erdem bir ideal ise teleolojik öğretilere göre erişilebilir ve erişilmesi insan doğası gereği geçerli ve zorunlu olan bir fenomendir. Bu yaklaşım şüphesiz ki erdeme evrensel, genel geçer bir ilke olması bakımından yaklaşırken, Kant için erdem ancak bireysel yetkinlikte yani aklın yasasına uygunlukta konulabilecek bir ölçüt ya da ilke olarak tanımlanır. Yoksa genel bir ölçülülük erdeminden söz etmek hem ahlak yasasına hem ödevde karşı durmak anlamına gelir. Bu nedenle erdem, öznenin ödevini yerine getirmedeki kararlılığı olarak tanımlandığında onun ödevde tam bir hizmet sunduğu ya da bir yetenek olarak adlandırıldığı söylenebilir.

O halde bu noktada Kant'ın yanıtlaması gereken kritik bir soru vardır: Aristotelesçi ahlak geleneği gereğince eylem ve erdem kişiyi iyi yaşama yani eudaimonia'ya, mutluluğa götürür. Kant'ın etik öğretisinde mutluluk ne derece yer alır, eğer yer alırsa onun ödev-erdem ve ahlak yasası formülünde yeri nasıl konumlandırılmalıdır? Kant'a göre mutluluk, akıl sahibi bir varlığın var oluşunun bütünü içinde her şeyin kendi arzu ve istemesine uygun olup bittiği dünyadaki durumudur (Kant, 2009, s, 135). Söz konusu mutluluk tanımlaması acı ve haz ile bağlantılı insan yaşamının ulaştığı doyum üzerinden verilmiştir. Aristotelesçi iyi yaşam öğretisi, mutluluğun bundan fazlası olduğu kabul ederken, Kantçı etik öğretisinin ya mutluluk öğretisine başka bir açıdan yöneldiği ya da onu ahlak yasası söz konusu olduğunda hesaba katmadığı söylenebilir. İkinci iddia üzerinden, Kantçı öğretilerde mutluluk ilkesi yer almamıştır demenin haksızlığını Kant yine Pratik Aklın Kritiği yapıtında ifade eder. Kanta göre, mutluluk ilkesi ve ahlaklılık ilkesi birbirinden tamamen ayırt edilmesi gereken ilkeler değildir. Öte yandan kişinin mutluluk istemesi iyi bir yaşam arzusu ve bu arzuya göre eylemesi onu ahlak yasasından tamamen koparmaz. Ancak ödev söz konusu olduğunda mutluluğu hesaba katmamak gerekir (Kant, 2009, s, 102). Mutluluk, erdem gibi ahlak yasasında yer almaz ya da erdem kadar yasanın istikrarına katkı sağlamaz denilebilir. Yani erdem—mutluluk ikilisinin ayrıldığı ve mutluluğun

Aristotelesçi bağlamamdan farklı değerlendirildiği eklenmelidir.

Kant *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi* adlı yapıtında erdem, insanın ahlaki yolculuğundaki değerine ve bir ahlaki özne olarak yaşamındaki önemine "Erdem Öğretisi" başlığı üzerinden değinir. İlk olarak Kant'a göre pratik bilgilerin içinde ahlak yasaları ve bunların ilkeleri deneysel bir öge taşıyan diğer bilgilerden öz bakımından ayrılır (Kant, 2018, s.4). İnsanın, *apriori* yasalar veren ve diğer bütün disiplinlerden ayrılması gereken bir ahlak metafiziği oluşturması, onsuz edilemeyecek kadar gereklidir. Bu gereksinim altında yatan temel sebep ise aklımızda bulduğumuzu varsaydığımız pratik ilkelerin kaynağını ortaya çıkarmak değildir. Bu gereksinim ahlakın kendisini, ahlaki davranış ilkelerini koruma altına almak için gereklidir (Kant, 2018, s.5). Aynı zamanda bu gereksinim, en başından da vurguladığımız evrensel ilkeleri işaret etmek için de önem arz eder. Ahlak söz konusu olduğunda herkes için geçerli *apriori* ilkelere gidebilmenin tek yolu; bir ahlak metafiziği temellendirmesidir. Çünkü, bir ödevler öğretisi olarak ahlaki bir yasanın temellendirilmesi ve buna bağlı olarak ödevlerin istikrarlı olma durumuna uygun bir erdem öğretisi, metafizik ilkeleri yani *apriori* dayanakları gerektirir.

İkinci olarak erdem ödevlerine giden yol, söz konusu *apriori* ilkelerin amaçsallığından geçer. Yani ödevlerin dayanağı olan temel ilkeler, erdemler doğrultusunda belirlenmelidir. Bu ilkelerden ilki ve Kant etiğinin temeli olan yasa bu bağlamda değerlendirilmelidir. *Öyle bir amaç maksimine göre eyle ki ona sahip olmak herkes için evrensel bir yasa olabilsin.* Bu yasa gereğince ahlaki bir eylemin *apriori* şartı; kişinin kendisini ve dolayısıyla her bir ahlak öznesini kendisinde yasa olarak kabul etmesidir. Bu kabul belli başlı süreçlerden geçerek elde edilen empirik bir kabul değildir. Bu kabul ahlak yasasının temeli olan *apriori* bir kabuldür. Üçüncü olarak bir ödev olması bakımından erdem herhangi bir başka ruhsal durumu kabul etmez veya içermez. Örneğin Aristoteles'e göre ruhta olup bitenler birbiriyle bağlantılıdır bu bağlantı Aristoteles tarafından etkilenimler, olanaklar ve huylar olarak sınıflandırılır. Erdem ise cins bakımından huylara karşılık gelen ve alışkanlık sonucu elde edilen davranış biçimi olarak tanımlanmıştır. Ancak, Kant için *apriori* ilkeler ile kurulan bir ahlak yasasında empirik hiçbir etkiye yer verilemez buna olanaklar ve etkilenimler yani ruhta olup bitenler de dahildir.

Ahlak ilkelerinin birer ödev olarak tanımlanması ve erdem ödevinin de bu ödevlerin temelinde yer alan bir ödev olarak işaret edilmesi erdem ahlak yasası bakımından kaçınılmaz önemini göstermektedir. Öte yandan erdem, söz konusu ahlak yasasının temelinde akli yani *apriori* ilkeleri, ödevi barındırıyor olmasından dolayı onun en ayırt edici özelliğinin ahlaki eylemin öznesini *aposteriori* ilkelerden arındırmak olduğu söylenebilir. Eğilimler ve olanaklar aklın yasası karşısında böyle tanımlanırlar. Dolayısıyla ahlaki bir eylemde onlara yer yoktur. Kant etiğinde erdem bir ödev olarak ahlak yasasında yer almasının temellerini kısaca şöyle

özetleyebiliriz 1- Ahlak metafiziği salt ilkelere göre olduğundan ilke, yasa ve ödevlerde bu ilkeye uymak zorundadır. 2- Ödev kendinde amaç olan öznenin eylemini de aynı amaçsallıkta temellendirmeyi emreder. Erdem bu emre uyduğu doğrultuda ödev olarak tanımlanabilir. 3- ve son olarak erdem ahlak yasasındaki ödevi, görevi akla aykırı olan eğilim ve olanakları akla uydurmak değildir onlar karşısında duran bir koruyucu görevi görmektir.

Sonuç

Kantın etik öğretilerinde erdem kavramını incelemenin bazı gerekçeleri mevcuttur. Bunlardan ilki, Kantçı ahlak öğretisinin cevap aradığı temel sorulardır. Kant esasında; aklın yasasına uygun eylemin nasıl mümkün olacağını göstermeye amaç edinse de bu soru erdem etiğinin temel sorusuna da temas eder. Bu soru, nasıl bir yaşam iyi yaşama ve ödevde uygun eyleme karşılık gelmektedir sorusudur. Aynı şekilde erdem etiğinin söz konusu soruya eylemin sonucu üzerinden yanıt araması bizleri Aristotelesçi erdem etiğine götürürken, öznel ilkeye yani *maxime* göre cevap aramak ise Kantçı öğretilere karşılık gelir. *Ruhun kendi işlevine uygun eylemesi* erdemde göre davranmak olarak ifade edilirken, kişinin iyi istemenin *maksimine* göre eylemesi de benzer bir karşılığı vermektedir. Kısacası erdem etikçileri Kant öğretisinin maksimini Aristotelesçi öğretilerde erdem ile denk tutar ve Kant'ın bir erdem etiği sunduğunu iddia ederler. Çünkü *maksimler* nasıl bir yaşamın insan için iyi yaşam olduğu konusundaki soruya yanıt olarak verilebilirler. Onlar sadece eylemin ilkeleri değil aynı zamanda ahlaki öznenin ahlaksal temellerde oluşturduğu yasanın temel direkleridir (Kant, 2022, s.66).

Aristoteles'in erdem kavramı ile ulaşmayı hedeflediği evrensel bir ahlak ilkesinin, Kant tarafından ahlak yasası ve ödev öğretisi ile işaret edildiği görülmektedir. Aristoteles'in erdem-mutluluk ikilemini iyi kavramının temeline oturarak verdiği ya da ulaştığı yaşam, *theoria* yaşamıdır. Kant ise akıl-ödev ikiliği temeline yeni bir ahlak yasası ve ahlak metafiziği temellendirerek *apriori* bir öğretiyi işaret eder. Her iki düşünürün de pratik bir disiplin olması bakımından etiği, teorik temeller yani rasyonel ilkeler üzerinden inşa etmeyi hedeflediği görülmektedir. Bu durum her iki düşünürün de ortak noktasıdır. Bir diğer ortak nokta ise bu çalışmanın da temel amacı olması bakımından erdem kavramını evrensel ahlak yasası olma hedefleri bakımından *teleolojik* ve *deontolojik* öğretiler üzerinden değerlendirmektir. Aristotelesçi öğretinin *sonuççu* ahlak öğretisi olarak anılmasının bir gerekçesi olarak; erdem, ahlaki eylemin akıl ilkeleri doğrultusunda ulaşmayı amaçladığı sonuç, en yetkin ahlaki durum, final veya erektiler. Kant'ın öğretilerinde ise bunun aksine erdem kendinde amaç olan ödevin, ahlaki özne tarafından yasallaştırılmasında temel bir etkidir. Bununla birlikte Kant'a göre erdem birincil etken olarak ilan edilmesi ve sonuca, eylemin nihai amacına ahlaksallık durumunu belirlemesi; ödevde, ahlaki öznenin rasyonel oluşunu temellendirmeye karşı çıkmaktır. Söz konusu farklılığın

temelinde Aristoteles ve Kant'ın insanı kendi sistemleri içerisinde farklı yollarla konumlandırmaları vardır.

Aristoteles'e göre insan her şeyden önce bilmek isteyen ve diğer insanlar ile bir arada yaşamayı arzulayan bir varlıktır. İnsanın, şehir devletlerinde diğerleri ile bir arada yaşamayı arzulamasının temelinde, onu diğer canlılardan ayrı kılan önemli bir özelliği vardır: aklını kullanabilme yetisi. Ancak söz konusu sosyal olmak insanın aklını kullanarak belirlediği ahlaki ilkelerinin duygu-etkilenim ve hazlar ile de yönlendirilmesini de kaçınılmaz kılar. Ahlaksal bir eylem karşısında, ahlaki durumlara duyguları dahil etmek o eylemin ereği açısından bir noksanlık getirmez. Örneğin, evinizde otururken kapı çalınır ve bir kadın kendisini takip eden kocasının onu öldürmeye çalıştığını söyleyerek yardım ister. Aristoteles'e göre kadının kocasına yalan söylenmesi ahlaki bir tutarsızlık değildir. Nihayetinde doğruyu söylemek kadının hayatına mâl olabilir. Salt akılsal yasa, yalan söylemeyi ahlaki kılmasa dahi insan bu kararlarını verirken duygularına başvurabilir. Bu başvurma ne akıl dışılıktır ne de akıl karışıklığıdır. Kant'ın niyetçi ahlak yasasına göre aklın *apriori* ilkesi olan ahlak yasasına duyguları dahil etmek kabul edilebilir değildir. Yasaya karşı tutarlı olmak duygulara ve eğilimlere karşı aklın tarafında durmayı gerektirir ve erdem tam da bu anlama gelir. Dolayısıyla Kant'ın öğretisi gereğince kadının kocasına yalan söylememek akla dolayısıyla yasaya uygun davranmaktır. Bunun en büyük nedeni erdem, Kanta göre duygular veya etkilenimler gibi *aposteriori* bir kaynaktan çıkarılamaz. Çünkü, ahlak yasasının öznesi olan saf pratik akıl, erdem ödevinin de öznesidir. Dolayısıyla insanın erdemli olması ödevine uygun davranması ile aynı anlama geldiğinden dolayı erdem, duygu-eğilimlere karşı aklın yanında durdukları kıymetlidir.

Özetle Aristoteles'e göre her varlık kendi potansiyelini gerçekleştirdiği kendi işlevine eriştiği ölçüde tam, erdemli ve ahlaki bir varlık olabilir. Çünkü ereğine erişmek mükemmel olmak demektir. Nihayetinde insanın amacı *telos'a*, iyiye erişmektir. Bunu sağlayan yaşam *theoria* yaşamıdır. Oysa Kant, insanın doğası gereği tam bir yetkinliğe erişmesini mümkün olmadığını söyler. İnsanın yetkinliğe erişmesi ancak ödevine uygun bir yaşam sürme *maksimi* ile mümkündür. Bir tamlığa erişmek insanın rasyonel doğasına uymaz çünkü bu doğaya uygun olan şey böylesi bir yaşamın-yasanın inşa edilmesidir.

Extended Summary

Ethics is a discipline that examines human actions, desires and wishes in the context of the form of the good and aims to attain knowledge of what ought to be. The basic concept of almost every moral doctrine in which ethical persons, behaviors or phenomena are defined is the concept of virtue, which is the signifier of the ethical good. Virtue is defined as the principle or function that gives a person, action, behavior or phenomenon its moral value. As one of the fundamental problems of moral philosophy, the question of whether one can speak of a universal, general-valid moral criterion, first principle or law is evaluated together with the concept of virtue. Both Aristotle and Kant aim to bring a certain criterion and law to human actions in their ethical teachings. Therefore, the concept of virtue has an inevitable value for both thinkers. However, it is observed that the concept of

virtue is positioned at different degrees in terms of defining the good in the ethical doctrine of both thinkers. According to the Aristotelian ethical doctrine, the characterization of an action as good passes through the determination of virtue as the ultimate goal of that action as its telos. Since being virtuous is the ultimate moral goal of persons, actions and phenomena, the Aristotelian approach is referred to as teleological doctrine. Moreover, for Aristotle, virtue is the ultimate essence of the good in the sense that it is its essence, so the good life is defined by virtue. On the other hand, in his ethical doctrine, Kant, instead of evaluating a person, behavior or phenomenon on the basis of its ultimate goal, shows the basic intention in the emergence of the action as the criterion. This approach is called the deontological approach against Aristotelian ethics. In short, while Aristotle positions the concept of virtue as the ultimate goal in order to attain the good life and the essence of the good itself, making the good without virtue impossible, in Kantian ethics the good can be defined without virtue because virtue can only be shown as a criterion of the good.

This study aims to compare the teleological and deontological doctrines of virtue, and thus to examine the concept of virtue as the essence of the good. In order to finalize this aim, first, the basic features of the Aristotelian doctrine of virtue will be discussed. Aristotle discusses the concept of virtue through the connection between good and virtue and eudaimonia, which means the good life, and places it at the center of his moral doctrine in terms of being the essence of the good. Secondly, the question of how important the basic principles of Kant's ethics of duty are for accessing the essence of the concept of virtue will be discussed. Finally, based on the phrase "duties of virtue" in Kant's moral teaching, the question of to what extent there can be room for the concept of virtue in the deontological moral teaching will be answered. The basis of the questioning will be the conclusion that the Kantian doctrine is based on the connection between good will and duty, and therefore the concept of virtue is not the ultimate goal. According to this doctrine, the main goal in actions is the good will in accordance with duty, and the good will is determined not by virtue but by the moral law underlying the action.

Kaynakça

- Aristoteles. (2006). *Metafizik* (çev. Ahmet Arslan). İstanbul: Sosyal Yayınlar .
- Aristoteles. (2009). *Nikomakhos'a Etik* (çev. Saffet Babür). Ankara : Bilgesu Yayıncılık .
- Aristoteles. (2010). *Politika* (çev. Mete Tunçay). İstanbul: Say Yayınları.
- Aristoteles. (2020). *Eudemos'a Etik* (çev. Saffet Babür). Ankara: Bilgesu Yayınevi.
- Arslan, A. (2022). *İlkçağ Felsefesi Tarihi 3: Aristoteles* . İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları Bayraktaroğlu, H. C., & Özcan, Z. (2020, Haziran). *Nikomakhos'a Etik Bağlamında Aristoteles'in Erdem Etiği*. 29(1), 277-296.
- Kant (2009). *Pratik Aklın Eleştirisi* (çev. Ülker Gökberk, İoanna Kuçuradi, Gertrude Durusoy, Füsün Akatlı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kant (2018). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi* (çev. İonna Kuçuradi). Ankara : Türkiye Felsefe Kurumu.
- Shaw, D. (2009). *Euthanasia and Eudaimonia*. *Journal of Medical Ethics*, 35(9), 530-533.

